

Z I D O V

GLASILO ZA PITANJA ŽIDOVSTVA

UPRAVA I UREDNISTVO: ZAGREB, ILICA BROJ 31 III. KAT.
RUKOPISI SE NE VRAĆAJU.

PRETPLATA: GODIŠNJE K 240, POLUGOD. K 120, ČETVRTGOD.
K 60, POJEDINI BROJ K 6.— IZLAZI SVAKOG PETKA.

Engleska izborna borba i palestinsko pitanje

Engleska palestinska politika.

Organ Lloyd Georgeove partije »Daily Chronicle« piše o engleskoj politici u Palestini:

Palestina je jedino područje, što je preuzeto za vrijeme rata, a koje već danas iz vlastitih sredstava pokriva troškove njegove civilne administracije. Troškovi mandata iznose 2 milijuna funti (u narednoj godini iznositi će samo 1 i pol milijuna funti), koji iznos će se upotrebiti za uzdržavanje britskog garnizona. Mora se uvažiti, da se za uzdržavanje ovih četa mora izdati novac, bez obzira na to, gdje se nalaze. Stoga otpada samo jedan dio tih iznosa na palestinski konto, naime razlika između troškova uzdržavanja u Palestini i drugdje. Pa da ne opstoji pitanje židovske narodne domaje, ove bi se čete ipak morale uzdržavati za zaštitu Sueskog kanala. Ostaje li mandat nama možemo naše čete povući iz Egipta i Jeruzalim upotrebiti umjesto Kaira kao bazu za zaštitu kanala. Velika je prednost za Englesku, naročito u Sjedinjenim Državama, da ona vrši ulogu čuvara jednog internacionalnog pokreta kao što je to cionizam. Kad bi mi napustili ovu poziciju, stekli bi samo u cijelom svijetu smrtnih neprijatelja; to bi nam se — s pravom — spočitnulo kao prelom vjere. Foreign Office zna sve to, za to se protivljuje Lord Baverbrook, koji neumorno nastoji, da se Palestina i Mezopotamija isprazni. U biti propagande za ispražnjenje Palestine leži jedan antisemitski element. Svakako je besmisleno vjerovati, da se cionizam može maknuti iz svijeta. On već postoji 2000 godina i postojati će dalekih 2000 godina. Tek je samo pitanje, da li će cionizam zauzeti prema nama prijateljsko stajalište i s nama saradjevati u našim državnim zadaćama, ili će prema nama biti neprijateljski raspoložen i držati prijateljstvo s drugima. Bojimo se, bi bilo jako mnogih, koji bi bili sretni, da su na našem mjestu.

Ormsby Gore u ministarstvu za kolonije.

Poznati član donje kuće Ormsby Gore imenovan je podtajnikom u ministarstvu za kolonije, kojemu je neposredno podređena uprava palestinskih agenda. Ormsby Gore poznati je prijatelj palestinske politike i zastupnik je Engleske u mandatskoj komisiji Lige Naroda. On se već u nekoliko navrata najvećom odlučnošću zauzeo za cionističku politiku, bio je za vrijeme prve cionističke komisije u Palestini i dobar je poznavalac Orijenta. Još su u svježoj uspomeni cionistički go-

voru Ormsby Gorea na velikom meetingu u londonskoj Albert Hall, kao i kod glasovanja u zastupničkoj kući o palestinskoj politici Lloyd Georgea.

Slijedeći članovi vlade glasovali su 4. jula za palestinsku politiku Lloyd Georgea: novi ministar rada, sir Montagu Barlow, novi komisar za javne radove sir John Bair, novi podtajnik u ministarstvu za zrakoplovstvo vojvoda od Sutherlanda, podtajnik za Indiju lord Winterton, tajnik ministarstva za zdravstvo lord Onslow, tajnik ministarstva kolonel Wilson.

Odlučni je protivnik procionističke politike državni tajnik departementa za prekomorsku trgovinu sir Joynson Hicks. Od drugih novo imenovanih funkcionara su protivnici cionizma novi državni nadodvjetnik Insky, državni podtajnik ministarstva za inostrana djela Roland Mac Neill, državni tajnik trgovačkoga departementa lord Wolmer i sekretar ministarstva rada kolonel Ashely.

Držanje radničke stranke.

Tajnik engleske radničke stranke i član engleskog ratnog kabineta, Arthur Henderson, dao je londonskom židovskom dopisnom uredu ovu izjavu o držanju engleske radničke partije prema palestinskom pitanju:

Radnička partija postavlja listinu svojih kandidata u 400 izbornih kotara. Radnička partija bit će jaka frakcija u novoj donjoj kući. Radnička partija ne simpatizira s onima, koji hoće da se odreknu odgovornosti, koju je Engleska gledom na Palestinu dragovoljno pred cijelim svijetom preuzela, i koja je tek nedavno formulirana za englesku vladu u potvrđenom mandatu.

Radnička partija drži, da se obveza engleske vlade u Palestini mora ispuniti do skrajnje mogućnosti. Ona drži, da ispunjenje ovih obveza može da osigura ekonomsku dobrobit, političku autonomiju i duševnu slobodu židovskih i arapskih građana u Palestini.

Ovu su izjavu objelodanili svi londonski listovi. »Daily Express«, anticionistički jedan organ, upitao je telefonski Hendersona, da li je njegov interview tačno objelodanjen. Henderson odgovorio je, da je interview potpuno ispravno. Redakcija pitala je zatim, da li se ta izjava ima smatrati oficijelnom, našto je Henderson odgovorio: »Izjava je dana i pri njoj ostane«.

Izjava Winstona Churchilla.

Min. u kabinetu Lloyd Georgea Churchill koji je uslijed operacije slijepog crijeva još uvijek bolestan, obratio se na svoj izborni okrug s izjavom, u kojoj o Palestini veli: Tv-

de, da ja imam osobitu odgovornost za obaveze, koje je Engleska radi Palestine i Mezopotamije na se primila i da je nova vlada pri tome pitanju sasvim neodgovorna. To ne odgovara islini. Bonar Law i lord Curzon bili su članovi ratnoga kabineta, kad su se te obaveze primile, dok ja nijesam bio član ratnoga kabineta, nego sam samo tehničku službu pod nadzorom ratnoga kabineta primio. S pitanjem srednjega Istoka bavio sam se početkom 1921. U to doba iznašali su ukupni izdaci za Palestinu i Mezopotamiju 45 milijuna funti na godinu. Lord Curzon imao je tada vrhovnu kontrolu nad svim pitanjima srednjega Istoka. U to doba predao mi je kabinet odgovornost za taj posao, a ja sam snizio izdatke najprije na 30, a onda na 11 milijuna funti; za godinu 1923. naumio sam ih sniziti na 6 milijuna funti. To je udio, koji sam uzeo u pitanju Mezopotamije i Palestine. Ako bi sada bilo zaključeno, da se Bonar Law i lord Curzon ne obaziru na obaveze i obećanja, što ih je Engleska na se primila, to oni svoje vlastite obaveze ne bi održali, a ne moju. Ali ja mislim, da oni ne će ni na koji način tako šta učiniti«.

Židovi i opcija u smislu mirovnih ugovora

Mirovni su ugovori predviđali dvjake opcije: ili se odnosila na ratificiranje već stečenog državljanstva od god. 1910. do prevrata ili na sticanje državljanstva nakon prevrata.

Svi oni državljani, koji su državljanstvo stekli tek god. 1910. odnosno iza toga vremena do prevrata, mogli su, da za traže putem opcije ratificiranje državljanstva. O toj molbi odlučivale su pokrajinske vlade postupajući kod rješavanja molbi vrlo liberalno, tako da je tek u iznimnim slučajevima poništeno već stečeno državljanstvo.

Mnogo su teži bili preduvjeti za sticanje državljanstva nakon prevrata putem opcija. Tu se postavio nacionalni uvjet, koji je u naredbi došao do izražaja riječima: po porijetlu Srbin, Hrvat ili Slovenac, tako da je svaki Židov a priori od te vrste opcije bio isključen.

Kako su mirovni ugovori sačinjeni sa neprijateljskim državama, bilo je opravdane nade, da će ministarstvo unutrašnjih djela, koje je isključivo odlučivalo o opcijama te vrste, kod prosudjivanja opcija Židova postupati ne po doslovnim riječima teksta, već da će mjesto nacionalnog postaviti državnički kriterij. Među Židovima nalazilo se optanata, koji su se vazda pokazali lojalnim, nesumnjivo državi odanim elementima, pa je napose kod Židova, koji etnički pripadaju zajednici

neprijateljske države, kriterij državnog patriotizma trebao zamijeniti nacionalni kriterij. Na intervencije dobivali smo obećanja, da će se kod rješavanja opcija Židova postupati individualno, te prema duljini boravka, prema javnom radu i potrebi zvanja prosudjivati opravdanost opcija. I pored svih tih obećanja, nije mi poznat niti jedan slučaj, da je opcija Židova uvažena.

Medjutim su opcijoni rokovi minuli. Židovi, koji su se poslužili opcijama, nijesu stekli državljanstvo, pa se ovdje još uvijek smatraju inozemcima. Za pripadnike Mađarske je stvar još težije prirode, jer je tamo u krijeposti zakonska ustanova, da se državljanstvo gubi automatski odsutnošću kroz stanovito vrijeme. Oni mađarski pripadnici, kojima je bila oduzeta mogućnost optiranja, nemaju danas svoje državne pripadnosti, jer ih Mađarska jednostavno temeljem svojih zakona ne priznaje svojim pripadnicima.

Ovaj manjak na pripadnosti kojoj državi očituje svoje štetne posljedice i u privrednom životu, jer takav čovjek uopće nije u stanju, da bilo od koje naše vlasti dobije putnicu. Naše mu vlasti uskraćuju putnicu, jer mu opcija nije uvažena, a mađarske, jer ga više svojim podanikom ne priznaju. Kako je danas svako trgovanje skopčano sa potrebnim putovanjima, to nema sumnje, da je dotičnik u vrlo nezgodnom položaju.

Kod nas imade domaćih Židova, koji su već 30 godina ovdje, a nemaju ovdje svoje državne pripadnosti. Nije li neprimodno, da se ti Židovi sa obitelji još uvijek drže u evidenciji drugih država?

Dugo očekivani zakon o sticanju državljanstva još nije stvoren, a ne zna se, kada će biti predložen Narodnoj Skupštini na pretres. Za nas Židove taj je zakon

neophodna nužda, jer će on odmoći neprimodnoj pojavi, da ljudi koji među nama borave već decenije, moraju silom prilika pridržati pripadnost državi, s kojom ih već kroz decenije ništa ne veže. Nadamo se, da će taj zakon svojim liberalnim duhom omogućiti naturalizaciju, a na svaki način moraju naši odgovorni faktori uprti sve sile, kako bi ovaj zakon što prije bio donešen i kako bi u izdašnoj mjeri omogućivao sticanje jugoslavenskog državljanstva. Savezu jevrejskih bogoštovnih općina otvaraju se u tom pogledu široke mogućnosti rada.

Liberalni duh, koji je od uvijek vladao u zemljama naše kraljevine, daje nam garancije, da će taj tako željno očekivani zakon biti sazdan na modernim principima i da će svima nakon određenog vremena boravka u našoj kraljevini omogućiti sticanje našega državljanstva.

M. H.

O kulturnom radu židovskih radnika u Palestini

Piše dr. Hugo Bergmann, Jeruzalim.

Ne ću ovdje da govorim o problemima, niti o snovima i nadama, već o jednoj stvari, koja postoji. Držim, da je uopće najviše što možemo reći o Palestini, time rečeno, ako uopće pričamo, što postoji. Nemože biti veće epopeje, no kad pričamo: o živom jevrejskom jeziku, o poljoprivrednim grupama Narodnog Fonda, o industrijalnim kooperativima gradskog radništva. Zbilja je ovajput u svoj njezinoj nesavršenosti, u svim njezinim strašnim bolima i bezbrojnim zdvajanjima veća no najpoletniji san.

Takova je zbilja kulturni rad židovskih radnika u Palestini. Kamogod ide židovski radnik, prati ga njegov učitelj. Organizacija

židovskog radništva nema samo da se pobrine za to da pribavi novo nadošlom halucu rad, da ga predbilježi za jedan rad (bilo pri gradnji cesta ili kuća, klesarstvu itd.), da se za njega brine, kad oboli, ona mora da skrbi i za to, da on uči. Učiti znači za židovskog radnika: 1. učenje hebrejskog jezika 2. učenje struke; 3. opća naobrazba.

Hebrejski jezik! Židovski radnici običavaju da jevrejski jezik nazivlju »jezikom židovskog radnika u Palestini«. A živi jevrejski jezik uistinu je neka vrst proletarske tekovine. Radnik je najidealniji privrženik jevrejskoga jezika u Palestini, najveći dio jevrejske literature, koja je pisana u Palestini, je radnička literatura. Jezik je to obih duševnih vodja židovskoga radnika: I. H. Brennera i A. D. Gordona. Težak je to posao, da se jevrejski jezik učini jezikom radnika, novo pridodanog haluca. To je zadaća učitelja. Radnička organizacija namjestila je gotovo u svim radničkim grupama posebne učitelje za odrasle. Za sad podučavaju — osim u gradovima — 21 učitelj u raznim grupama. Valja se dobro zamisliti u poleškoće toga rada. Radnik, ne naviknut fizičkom radu, teškoj klimi, često oskudici, dolazi na večer umoran kući i sada je zadaća učitelja, da radnika drži na školskoj klupi, da se bori protiv umornosti i pospanosti učenika i da s njime uči vokabule. Sretni su oni radnici, koji su već nešto jevrejski u Evropi naučili. Oni mogu već slušati predavanja, čitati knjige i novine — putujuća biblioteka od 10.000 svezaka opskrbljuje 22 mjesta štivom — i ne trebaju više da se muče učenjem riječi. Kako je teško naučiti odrasle novi jezik, pokazuje nam okolnost, da u Palestini nailazimo na velik dio radnika, koji sasvim dobro govori jevrejski, što su naučili u općenju s drugovima, a ipak nijesu u stanju da čitaju jevrejske novine — (nepunktirano!) a još manje znadu jevrejski pisati. Često nailazimo u gradu na radnike i radnice, koji su

Feuilleton

DAVID FRISCHMANN.

(1864.—1922.)

Piše: dr. M. Margel.

(Svršetak.)

III.

Frischmannova je književna zadaća, kako je već spomenuto, započela kritikom, kojoj je bila svrha da preobrazi književnost i da iznese nova gledišta za budući razvitak. Ma da se Frischmann prije svega oslanjao na čuvstvo i osjećanje, ostade mu jezik lak, jasan i proziran. Pa i ondje, gdje mu je jezik poletan, maštovit i slikovit, ne nailazimo nigda na dilirampski, nepravilnostima krcati stil. Po ovoj svojoj osebini bijaše Frischmann u svjetskoj književnosti rijetka pojava, što je u sebi sintetski ujedinjavala odveć razdraženu subjektivnost s upravo pomirljivom objektivnošću. Naročito u jevrejskom fejtunu, što ga je Frischmann po francuskim i njemačkim uzorima doljerao i uzdigao na posve modernu razinu, zadobiva njegova izrazita subjektivnost mirni ton ugodne objektivnosti. Gdjegod nešto prekora ili se čemu gorko i razdraženo podruguje, završuje konačno vazda oštirim zaključcima, na kojima se suze samilosti blistaju poput svježih kapljica rose na mirisavom cvijeću u jutarnjem suncu. U fejtunu »Bevejt haredacija« (U uredništvu), punome rijetkih psiholoških aperčua, iznosi Frischmann zanimivi i u svjetskoj književnosti jedva poznati tip književnog čudaka. Ovaj se punih četrdeset

godina bavio književnim radom, a da mu nigda ni slova ne naštampaše. Nijedno mu uredništvo ne htjede da primi radova, a jednako je uzalud tražio nakladnika za svoje pjesme, romane, drame, znanstvena istraživanja i slično. Vazda se morao zadovoljiti stereotipnim odgovorom: ovo da nije ni za što, ono da nije savremeno, pa iziskuje potpunu preradbu. Videći da mu je i sav napor oko vječitoga preradjivanja uzaludan, stade ovaj bezimni čudak sam uredjivati časopis nadjenuvši mu originalno ime »Privalno vlasništvo« (Rešut hajahid). On mu je ujedno bio i jedinim saradnikom. Svakoga ga je petka on sam svega ispisao kićenim pismom: od uvodnika pa do oglasa, a u subotu je s užitkom i tihim zadovoljstvom čitao svoje vlastite novine. Dostajao je sam sebi.

U ovaj genre Frischmannovih fejtona ide i »Haaman« (Umjetnik), gdje se oštromnim psihološkim opažanjem i žučljivom ironijom izvrgavaju ruglu umišljeni boheme te njegovi neuki štovatelji i obožavateljice. Ovdje zapažamo Frischmannovu bezobzirnu borbu protiv modernih »batlanim« (besposličara), što si izrabljujući promišljeno tuđu glupost udešavaju lagodan i bezbrižan život. A priprosti su i plitki skorojevići puni ponosa, što smiju da takove »umjetnike« smatraju svojim stalnim kućnim prijateljima . . .

U mnogim se Frischmannovim fejtonima, što no im tek vanjšina odaje obilježje komičnosti, krije duboka i tužna ozbiljnost zbog bijednoga položaja Židova u vrijeme krutoga apsolutizma carske Rusije. Ondje se, kako je

i odveć poznato, prije svjetskoga rata svaka slobodnjačka i stvarna riječ, naročito riječ kojega Židova, kažnjavala ako ne smrću, a ono sibirskim zatočenjem. U fejtunu »Moja kandidatura«, što se odlikuje osobitom historijskom vrijednošću, prikazuje Frischmann jednu židovsku izbornu skupštinu, koja je imala da odašalje zastupnika u dumu. Bilo je to za takozvane ere slobode iza godine 1905. Jedan se govornik uspeo na tribinu, to jest, on se i nije uspeo, već ga na nju dovukoše dva oružnika u praćnji nekolicine naoružanih kozaka, što su imali da »štite« zajamčenu neograničenu slobodu izbora. No tek što je kandidat izgovorio »Gospodo moja!«, kad mu vojnici, oružnici, kozaci i pristavi s nahajkom u ruci presjekoše riječ, da mu objasne, kakav način biranja propisuje ovaj ili onaj ukaz. Kandidat da je dužan šutjeti, dok oni, što šute, da moraju govoriti. Izbori da vazda moraju teći sami sobom. Govorenje da je u neku ruku agitacija, agitacija, opet jedna vrst prevrata, a ovaj još uopće nije posvema dopušten; za sada da je dopuštena tek »sloboda«. Nijedan se govornik već nije usudio da stupi na govornicu; svi pobjliješe i tako protrnuše od straha, te su samo drhtavim prstom pokazivali na svoga kandidata i na ovaj ga način birali. Jedva što je ovako obavljen izbor, rastjeraše kozaci po nalogu pristava skupštinu, jer da je protupravna. Kad je slijedećega jutra sedam gradskih zastupnika lično saopćilo kandidatu, da je izabran, on se uzalud nećkao, opirao i prigovarao; izbor je valja-

morali ostaviti njima tako mili poljodjelski rad u kvuci ili živoj s drugovima na gradnji cesta i poći u grad »u službu« k jednoj privatnoj obitelji ili kome drugome, gdje zaraduju nešto novaca — jer poljoprivredni radnik ili radnik pri gradnji cesta gotovo nikad ne vidi novca —, da sebi uzmogne uzeti privatnog učitelja. Koliko puta ovi ljudi daju peti dio svoga prihoda, da njime plate učitelja i da s njime dnevno rade. Što znadu evropski radnici, koji sve to u školi uče, o posebnim zadaćama židovskog radnika!

K tome dolazi, kako je već gore spomenuto stručna izobrazba i opća kultura. Radnička organizacija uredila je za to posebne stručne tečajeve za peradarstvo, za gradjevno crtanje itd. U manja mjesta dolaze putujući učitelji. Svaki radnik osjeća naročito potrebu upoznavanja Palestine. Palestina je prvo vrijeme židovskom radniku nepoznata: zemlju, prirodu, klimu sve to treba i mora da upozna, naročito ako hoće da postane poljoprivredni radnik. Mora da upozna štetne i korisne biljke i životinje, njihova imena i način života itd. Još jedno: jevrejsku terminologiju. Kultivirani jevrejski radnik, koji primjerice radi kod željeznice, ustručava se, da preuzme od engleskih inženjera engleske oznake ili uobičajne arapske oznake za strojeve i njihove sastavne dijelove. Židovski radnik hoće da sve to izrazi u svojem jeziku, a to nije lahko. Na sreću ima često među samim radnicima izvrsnih jevrejskih filologa, koji onda pomažu. Svakako je karakteristično za židovskog radnika, da je prvi broj stručnog časopisa židovskih željezničara »Hakatar« (Lokomotiva) ispunio svoje stupce raspravama o jevrejskoj nomenklaturi za željezničarski rad.

Vrlo je težak problem pitanje odgoja djece židovskih radnika. Radničke su grupe male, u jednoj grupi stanuje 20—30 radnika, koji imaju 5—6 djece pa je vrlo teško, da se za njih drži učitelj. To je jedan od najtežih problema, koji sad tek postaje aktuelan, gdje

broj za školu obvezatne djece radnika sveudilj raste. Neki su predložili, da se djeca radnika odgajaju zajedno u pojedinim mjestima i da se tako stvaraju »dječja sela«. Za sad postoji samo jedno ovakovo dječje selo, i to u Kfar Gileadi, gdje se skupilo 30 djece. Za sad se još ništa pozitivno ne da reći o ovom uspjehu. Radništvo nema niti dovoljnog broja učitelja, koji bi bili voljni i spremni, da preuzmu taj dio odgojnoga rada.

Važnost sticanja zemljišta u Erec Jisraelu

Piše dr. A. Bär, Berlin.

Ograničenja palesinskih radnja, koja su posljedica sniženog budžeta u Karlovim Varima iznjela su opet aktuelno pitanje, da li je kupnja zemljišta u Erec Jisraelu bila nužna, i da li treba u buduće istim tempom nastaviti kupnju. Kao odgovor na to pitanje treba imati jasno na umu, iz kojega se razloga moramo požuriti, da što prije dodjemo u posjed palesinskog zemljišta. Mi trebamo zemlju iz političkih razloga. Druge zemlje su pokazale, da nije dostatno imati državu, kada samo gornji sloj pučanstva bez zemljišnog posjeda stanuje u gradovima. Takova se država može lahko izgubiti, kao što je na pr. pokazala historija s provincijom Poznanj i njemačko austrijskom Češkom. Ako hoćemo, da se židovska pozicija u zemlji trajno utvrdi, moramo uvećati posjed zemljišta. Ako je naš cilj, da imamo većinu u našim rukama, ili barem, da približimo manjinu većini, mora da razmjerno naraste i naš posjed. Uvećani posjed daje jaku pozadinu i jača našu cjelokupnu političku situaciju. Nemojmo zaboraviti, da Židovi posjeduju samo 420 qkm t. j. jedva 2% od 23000 qkm., od čitavoga mandatarnog područja Palestine. Ponajprije je vrlo neznan naš posjed zemlje u gradovima. Istom posljednjih godina se taj položaj u Jeruzalimu, Jafi i Hajfi kupnjom popravio.

Trebamo zemlju nadalje iz ekonomskih razloga. Poznato je da u Palestini imade zemljišta razne vrsti: zemlja bez posjednika, okupirano zemljište, koje nije unešeno u gruntovnim knjigama, državni posjed i zemlja u privatnim rukama. Od toga bi samo 3. i 4. kategorija za židovsku kolonizaciju došla u većoj mjeri u obzir. Prema mandatu trebala bi mandatarna sila da stavi na raspolaganje državnog zemljišta za židovsku kolonizaciju. Ali i onda, kad bi se to dogodilo u značnom opsegu, da bi nam vlada prepustila polovicu državnoga tla od kojih 1,250.000 dunama, ipak ne bi to zemljište bilo dostatno za kolonizaciju u velikom stilu. Medjutim je i to važno, da je to tlo, kao i tlo prvih dvaju kategorija, isključivo slabije kvalitete, tako da ćemo morati, ako želimo imati bolju zemlju, ipak pristupiti daljnjoj kupnji. Dobro tlo trebamo za to, ako hoćemo uvesti uzornu kolonizaciju, ili kolonizaciju stanovite vrsti, pogotovo, ako bi htjeli da kolonizacija bude intenzivna. Upravo za potrebne pokuse u našem položaju, trebat će nam zemljišta najbolje vrsti.

Na koncu trebamo posjed u Palestini i iz socijalnih razloga. U prvom redu useljuju se samo ljudi slabih imuštvenih prilika, za koje mi trebamo zemlju. Inače je njihovo poljoprivredno naseljivanje uopće nemoguće. Općenito postoji danas mnijenje, da je izgradnja Erec Jisraela moguća samo na široj poljoprivrednoj bazi. Moramo stoga na svaki način zemljišni posjed uvećati. Tako je osnovana u posljednje vrijeme nova kolonija u Emeku. Nužno je, da židovski narod uvijek zemlju posjeduje, da može uvijek našim kupcima prepustiti. Na taj način se ne će trgovati zemljom. Kakogod stajalište zauzeli uopće prema pitanju reforme tla, ipak je općenito mnijenje, da bi trebao da bude princip židovske politike u Erec Jisraelu, da sav posjed koji Židovi obrađuju, postane posjedom židovskoga naroda, t. j. da se zemlja predaje samo u nasljedni zakup i pravo na obradi-

lo bezuvjetno prihvatili U to se približavalo otvorenje dume i zastupnik se stao spremati na put u prijestolnicu. Položivši prije svega kod javnoga bilježnika oporuku dao se kod poznatog nekog društva osigurati za slučaj smrti u korist svoje porodice. Također nije propustio, da svoju najmlađu neposkrbljenu kćer brže bolje udade za njena zaručnika, jer da nije sigurno, hoće li se ikad vratiti iz dume . . . Frischmann je ovdje s nekoliko markantnih poteza ocrtao jadni položaj Židova u carskoj Rusiji i pružio u okviru jednoga fejtona zornu sliku carističko-policijskog sistema i stradanja njegovih nevinih, na smrt izmučenih žrtava.

Frischmann nije nipošto bio protivnik nacionalizma, kakvim ga obično hljedoše da prikažu. Ta svaki mu je stih, svaki redak bio posvećen njegovu narodu. Nije se asimilovao. I ako se u svom zanosu za gotovo sve evropske književnosti često priljubljavao stranim mislima i naziranjima, ostao je uza sve to Židov, koji je umio da vasilim duhom zaroni u tuđu duševnost. I sami njegovi brojni prijevodi iz svjetske književnosti svjedoče svojim izvorno-osebujnim, uzornim stilom o njegovoj izrazitoj židovskoj individualnosti.

U židovstvu se odvajkada bilo udomilo prevodjenje iz stranih jezika na jevrejski. Već je pretkršćanski jevrejski prevodilac umio da tuđe misli i nazore tako preoblikuje, te stadoše pod njegovim perom odasati židovskim duhom. U srednjem se vijeku trude židovski učenjaci da upoznadu jevrejsku

književnost s duševnim tvorevinama klasične starine. Prevodjenjem, što je domala poput kakove bolesli stalo preotimali mah, i odveć je često bio iznakažen duh jevrejskoga jezika. U Španiji se na pr. pisalo jevrejski po arapskoj sintaksi u duhu arapskog načina izražavanja. Propadanje jevrejskoga jezičnog duha ponukalo je Majmonida, da stane na put ovakovu načinu prevodjenja. U svom je golemom, monumentalnom djelu u četiri sveska »Jad hazaka« (Snažna ruka) uskrisio Majmonid svu savršenu ljepotu jevrejskog jezika, koja još i danas može da svakom jevrejskom piscu posluži kao uzor. N. Sokolov veli negdje u svojim spisima, da bi za nas bila sreća, kad bismo umjeli da pišemo stilom jednoga Majmonida. Razdoblje »Hameasef«-a (Sabirač) upotrebljavalo je u znanstvenim raspravama majmonidovski stil, dok je kod prijevoda iz stranih jezika, naročito iz njemačkoga, zaodijevalo njemaštinu u jevrejsko ruho. Većina je »maskilim« ovako zaustavljala razvoj jevrejskoga jezičnog duha. I sam je veliki učenjak I. H. Weiss, kojega je znameniti romanopisac Brandes isporučio s rabi Johananom ben Zakajem, napisao svoje epohalno djelo u pet svezaka »Dor dor vedoršav« (K povijesti židovske tradicije) jevrejskim stilom, što bi se prije mogao da nazove njemačkim, no jevrejskim. David Radner iz Vilne preveo je većinu Schillerovih drama, koje se u prijevodu dadu jedva razumjeti, ako se čitaju bez njemačkoga izvornika. Koliko je meni poznato, prvi je S. J. Rapoport (rod. 1790. u Lavovu, a umro

1867. kao nadrabin praški), osnivač židovske znanosti, pokazao svojim prijevodom Racineove »Estere«, kako treba prevoditi na jevrejski. Čini se, da se prevodilac Frischmann ugledao baš u ovoga velikana. Čitajući bilo koji jevrejski prijevod Frischmannov jedva ćemo i pomisliti, da je to tek prijevod. Njegov čisti, čarobno-milozvučni jezik odaje jasno, kako je on i mislio i osjećao jevrejski, tako te u njega svaki inojezični izraz sam sobom zadobiva svoje iskonsko jevrejsko značenje. Kao prevodilac nadmašuje Frischmann sve svoje književne savremenike nedostizivom sposobnošću i genijalnim taktom, kojima je remek-djela svih znamenitih naroda u sopstvenom duhu pjesnički preoblikao. Od velikog broja njegovih prijevoda spominjemo tek nekoje. Iz engleskoga je uz cionistički roman »Daniel Deronda« od George Eliotove (Marion Evans) preveo zanosnim jezikom Byronovu lirsku dramu »Manfred« i njegov demonsko-snažni misterij »Kain«, a od Oskara Wildea »De profundis« (Mimaakim). Potonji je prijevod izvorniku ravno remek-djelo. U posljednje se dvije godine svoga života dao na prevodjenje Shakespeareovih djela. No on se nije zadovoljavao svojim prijevodima iz grčkoga, njemačkoga, francuskoga, ruskoga, poljskoga itd., već je oko sebe okupljao najodličnije jevrejske pjesnike i pisce, da i njihovim prijevodima najboljih djela svjetske književnosti obogati jevrejsku književnost.

vanje. Svi se slažu u tome, da će se samo na taj način stvoriti židovski rad. Zato se mora najviše Keren Kajemel Lejisrael ojačati, jer njegov posjed postaje zajedničkim posjedom židovske cjeline.

Taj kratki prikaz je pokazao, da mi iz političkih, socijalnih i ekonomskih razloga trebamo zemlje u Palestini; jače moramo prirediti, ako hoćemo da si stičemo tlo u Erec Israelu. Geula fitnu laareci!

Keren Hajesod

Keren Hajesod u Engleskoj. Predsjednik engleskog »Keren Hajesod« komitea, gospodin Josip Cowen provodi već dulje vremena akciju, da privuče radu za Keren Hajesod reprezentativne necijonističke predstavnike Engleske. Ti su predstavnici bili pozvani da prisustvuju jednoj konferenciji Keren Hajesoda. Anglo Jewish Association, Independent Order B'nei Brith, Jewish Religions Education Board su odlučili, da se oficijelno kod konference dadu zastupali. U Board of Deputies je, kako je poznato, u više sjednica bilo diskutirano o izaslanju oficijelnih zastupnika, i konačno bilo je odlučeno, da predsjednici i podpredsjednici Board of Deputies lično sudjeluju na konferenciji.

Sjednica je bila u četvrtak 26. oktobra u hotel Russel u Londonu. Među prisutnima bio je O. d'Avigdor Goldsmith, Josip Prag i I. Seligmann (od Anglo Jewish Association), H. S. Henriques (Predsjednik Board of Deputies), Alex J. Cohen i Benjamin Grad (za Independent Order of B'nei) Josip Cowen, Pavao Goodman, Rev. Goldbloom i S. Marks (za engl. Keren Hajesod komite) dr. Weizmann i dr. Eder za cijonističku egzektivu, a za direkciju Keren Hajesoda direktor S. Kaplan-sky i generalni tajnik Leo Hermann. Dr. B. Kalm iz Amsterdama bio je kao gost prisutan u zastupstvu direktorija nizozemske »K. H.« zaklade.

Na prijedlog gospodina O. d'Avigdor Goldsmitha bio je gosp. Josip Cowen izabran za predsjednika. On je označio svrhom sjednice dogovor o mogućnosti, da se Keren Hajesod akcija u Engleskoj stavi na širu bazu, time da i zastupnici necijonističkih organizacija u tom radu sudjeluju, što se je već u susjednim državama dogodilo.

On je govorio o dosadanjim financijskim rezultatima sabiranja za Keren Hajesod u cijelom svijetu, o ulozi, koju ta sabiranja u izgradnji Palestine igraju, i važnosti jačeg sudjelovanja engleskih Židova na izgradnji Palestine. U priložku ovih izjava razvila se odulja diskusija o odnosu komiteja različitih država prema direkciji Keren Hajesoda, o konstitucionim zaključcima društva i uporabi sredstava fonda u Palestini. U diskusiji su se osobito isticala gg. d'Avigdor Goldsmith, H. S. Henriques, I. Seligman, J. Prag, A. J. Cohen, P. Goldbloom, S. Marks i dr. Weizmann. Na koncu diskusije predložio je dr. Weizmann podupiran od I. Seligmanna ovaj zaključak:

»Zaključeno je, da se postavi mali odbor da se nadju sredstava i puteva, kako bi se stvorio jedan komite, koji bi reprezentirao englesko židovstvo i koji bi označio njegov položaj prema radu i metodi sabiranja i prema zajedničkoj organizaciji.

Za članove malog komitea izabrana su ova gg.: O. d'Avigdor Goldsmith, J. Prag, A. J. Cohen, Josip Cowen, Pavao Goodman, dr. Eder, dr. Eichholz i Lord Rothschild. Od zadnje dvojice očekuje se sporazum.

Fond dragulja za Keren Hajesod. Bečka ženska mjesna organizacija sazvala je skupštinu, na kojoj su govorili gospodja Rahela Sofer i dr. Löwenherz o zadaćama židovske žene. Gospodja Sofer govorila je o potrebi židovske žene, koja sad treba da uzme najživlje učešće u obnovnome radu. Pozvala je žene, da sve učestvuju u akciji darovanja dragulja za Keren Hajesod. Dr. Löwenherz izvjestio je o radu židovskih žena u drugim zemljama, naročito o židovskim ženama u Rumunjskoj, koje su iz utrška njihova nakita kupile drva za gradnju halučkih baraka u Palestini, o ženama u Poljskoj, koje su kupile rublje za halucin i o ženama južne Afrike, koje su preuzele skrb za siročad.

Pod dojmom ovih razlaganja dale su prisutne gospodje odmah darove od velike vrijednosti.

Propagandni i instrukcioni materijal. Keren Hajesod, odio za Centralnu Evropu u Berlinu, objelodanjuje prikaz izdanog propagandnog i instrukcionog materijala, koje nam daju jasnu sliku o plodnoj djelatnosti centralnoevropskog odjeljenja Keren Hajesoda na tom tako važnom za propagandu — publicističkom polju. Izašle su: **Propagandna brošira** »Što hoće Keren Hajesod?, **instrukcija brošira** »Uvod u rad Keren Hajesoda«, **informativna brošira** »Cijonistička djelatnost u Palestini« od Izraela Kohena i **darovna brošira** »Židovska djelatnost u Palestini« (sve njemački i židovski). Od objiju polonjih može se »jiddisch« izdanje samo kod glavnog biroa K. H. u Londonu dobiti. Nadalje su izašle brošire sa slikama »Nova Palestina«, »Židovski radnici u Palestini« i »Almeuland« sve tri na prosljem papiru, i to na židovski, njemački i mađarski »U znoju svog lica«. Zalim »O obnovi Erec Israela«, ove na finijem papiru, isto njemački »jiddisch« i mađarski. Osim toga je berlinski biro izdao kartu židovskog zemljišnog posjeda u Palestini u formatu 140/78 u trobojnoj izradbi na čvrstom papiru, a ta sadrži židovski zemljišni posjed u Palestini, prometne ceste, rijeke, a osobito je prikladna za demonstracijone svrhe ista karta u manjem formatu: 35/25 isto u trobojnom tisku na čvrstom papiru, koja ima da služi kao propagandno sredstvo za mase. Jedna serija od 25 **originalnih fotografija** o izragdnji Erez Izraela, koje se mogu smatrati kao izvrsni instrukcioni materijal za skupštine, konference i posjete, prodaje se uz cijenu od M 600. Odjeljenje za centralnu Evropu izdaje također **ilustrovani mjesečnik** »Nova Palestina«, koji je predbio velik krug čitatelja, i kao jedini ilustrovani židovski list koji u njemačkom jeziku izlazi stekao je općenito priznanje. Cijene propagandnog materijala su sve na osnovu vlastitih troškova proračunate i vrlo su niske.

Iz židovskog svijeta

Reprezentacioni izbori berlinske židovske općine. Berlin (J. C. B.) Pokušaji, da se izbjegne izbornim borbama, naime da se postavi jedna jedinstvena listina za reprezentacijone izbore utvrdjeni su prošlog tjedna. U jučerašnjoj sjednici, na kojoj su učestvovali zastupnici liberalaca, židovske narodne stranke, konzervativaca, saveza jevrejskih zanatlija i Poale Cijona, izneseni su prijedlozi o razdiobi mandata, koji će važiti za izbore, ako ih akceptiraju pojedine stranke. Razdioba mandata je u tom smislu predviđena, da liberalci dobiju 10 mandata, židovska

narodna partija 5, a savez zanatlija jedan mandat. Osim toga došlo je do stvarnog sporazuma u mnogim tačkama, tako naročito na socijalnom području, na kojem je Poale Cijon iznio razne želje. Može se očekivati, da će pregovori tokom novembra biti definitivno zaključeni. Izbori provesti će se 14. januara.

Pruski ministar pravde za oštrije mjere protiv antisemitskih izgređa. Pruski ministar pravde izdao je podređenim uređima naredbu, u kojoj medju inim veli:

»Ponovno su mi dolazila izvješća, pogotovo iz područja zemaljskog suda, po kojima se nije dovoljno istupalo protiv antisemitskih izgređa. Molim Vaše blagorodje, da nastojte u tom pravcu, da se prema ovakovim izgrednicima sa strane državnog odvjetnika najenergičnije istupi, pogotovo da se izda jedno opširno razjašnjenje o stanju stvari i da se optužba u glavnoj raspravi svom snagom zastupa. Javni interes za kazneni progon imat će se redovito provesti kad se uvreda može smatrati kao izljev općeg antisemitskog mišljenja. O prijavama prestupka prema § 18. kaznenoga zakona potrebno je uzeti u obzir, da se Židovi imaju u smislu ovoga propisa smatrati kao klasa (odluka državnog suda u kaznenim stvarima). Ako se pri postupku po § 166. kaznenog zakona dvojbena pričinja, da li se uvreda upravlja protiv uredbe ili običaja židovske vjerske zajednice, bit će uputno, da se radi saslušanja podesnih stručnjaka stupi u vezu s organizacijama židovskih gradjana, i savjesno ispitati pitanje, da li se imadu protiv riješavajuće osude uložiti dopustivi pravni lijekovi.

Dignuta zabrana hebrejskih tiskanica u Mađarskoj. Iz Newyorka javljaju: Kad je u martu mađarska vlada naredbom zabranila otpovak svake korespondencije i tiskanica jevrejskim slovima, prosvjedovali su mađarsko-židovski savezi u Americi i pozvali američko-židovski kongres, da se kod mađarske vlade ogradi protiv ovoga naredjenja. Tajnik američko-židovskog kongresa upravo je na mađarskog poslanika u Washingtonu pismo, u kojem označuje naredbu kao akat netrppljivosti i neprijateljstva prema znatnom dijelu mađarskog pučanstva i u protimbi s duhom modernog napredka i civilizacije. Ovom natražnjačkom odlukom mađarske vlade neugodno su dirnuti Židovi Ugarske, ali i Židovi svijetu drugih zemalja, a naročito Amerike. Konačno se izrazuje nada, da će mađarska vlada uvažiti taj prosvjed.

Podjedno poduzeli su dr. Stefan Wise i drugi članovi Egzekutive židovskog kongresa korake kod američke vlade. Dr. Wise posjetio je prigodom svoja boravka u Evropi državnog upravitelja Horthyja. Sad, nakon mjeseci, dobio je odbor židovsko-američanskog kongresa od američkog mađarskog poslanstva službenu obavijest, da je vlada ukinula ovu naredbu.

Deložiranje jedne židovske menze. Židovi u Debrecinu osnovali su židovski internat spojen sa židovskom menzom, koji je bio smješten u jednoj privatnoj kući. Povodom promjene vlasnika kuće zatražio je novi kućevlasnik, sveučilišni profesor Stjepan Kiš, da se deložira iz njegove kuće menza i židovski djački dom. Stanbeni ured odbio je zahjev sveučilišnog profesora, ali veliki župan

Miškolci, poznati anifsemifa, koji je ujedno i komesar za stanarinske stvari, naredio je mimo odluke stanarinskog ureda deložaciju internata i menze. Memorandum budimpeštanske bogoštovne općine na ministra za socijalnu skrb ostao je bez uspjeha. Liberalni zastupnik Debrecina Paul Kiš pokušao je, da lično intervenira kod ministra, ali ga ovaj nije primio. Ministar potvrdio je zaključak o deložaciji tako, da je isti postao pravomoćan. Uslijed toga provedena je deložacija menze i internata i to na najbrutalniji način. U internat su došli činovnici te su bacali na ulicu odijela, knjige djaka, kao i sav uređaj. Isto se tako postupalo i u menzi. Ovim su nasilnim aktom ostali mnogi židovski djaci bez konačista, a mnogima je oduzeta i mogućnost, da dobiju čedni ručak u menzi.

Rezultati izbora u Litavskoj. Zastupnici narodnih manjina došli su pred glavnu izbornu komisiju, da prosvjeduju protiv nečuvenih izbornih zloraba, kojima je otečto pravo izbora 300.000 izbornika. Zastupnici »hrišćanskih demokrata« pokušali su da brane svoje stajalište. Na temelju dosadašnjih rezultata izbora i određaba glavne izborne komisije o razdiobi ostataka glasova anulirana su 4 židovska, 3 poljska, 2 njemačka, 1 ruski i 3 radnička mandata. U savezu s time sazvana je egzekutiva židovskog narodnog vijeća za Litavsku na vanredno vijećanje. Stvoren je zaključak, da se u pitanju anuliranja mandata Židova i drugih narodnosti zajednički radi s drugim manjinama. Nabačeno je pitanje, da li bi u slučaju, da se ustraje kod anuliranja mandata židovski zastupnici zadržali svoje mandate. Kako se doznaje iz dobro upućenih krugova, položiti će svi izabrani zastupnici narodnih manjina svoje mandate, oštane li glavna izborna komisija pri svome dosadašnjem stajalištu.

Židovska pomoć Ukrajini. Dne 25. oktobra otišla je ladja sa životnim namirnicama, medikamentima i odijelima iz Dünkirchena u Ukrajinu. Transport, koji reprezentira vrijednost od 3 milijuna franaka, sadržaje medikamente, koji je stavio na raspolaganje francuski crveni krst, kao i velike množine životnih namirnica i odijela od židovske svjetske pomoćne konferencije i federacije ukrajinskih Židova u Londonu. Vlade Francuske, Engleske, republike Angore i Ruska sovjetska vlada obećale su židovskoj svjetskoj pomoćnoj konferenciji, da ne će ladji praviti poteškoće. Ladja plovi pod zastavom crvenog krsta i nosi u židovskom i francuskom jeziku natpis: »Židovska svjetska konferencija za pripomoć«.

Burni događaji u moskovskoj kulturnoj ligi. Moskva (J. C. B.) Izvjestitelj J. C. B.-a u Rusiji javlja o sukobu jevrejskih komunista i lijevog Poale Cijona u moskovskoj kulturnoj ligi.

Hebrejsko školstvo u Poljskoj. Hebrejsko školstvo u Poljskoj zabijezilo je posljednjih tjedana velike napretnke. Od sada postojećih 250 hebrejskih škola otpada najviše na istočne dijelove i to: 37 na vojvodinu Bialystok; 40 na Volhyniju, 32 na Polesiju, 40 na područje Vilne, dok na kongresnu Poljsku otpada samo 48. U maloj Poljskoj otpada 28 škola na Krakov, a 30 na Lavovsku vojvodinu. Ove škole u kojima podučava 900 učitelja, pohađaju po prilici 40.000 djece.

Poljski djaci za numerus clausus. Iz Lavova javljaju: Poljska akademska omladina je nakon svoje skupštine u sveučilišnoj zgradi, kojoj su pribivali dekani juridičkog i filozofskog fakulteta, stvorila zaključak, da se imaju primiti na sveučilište samo 11% židov-

skih slušatelja. Zalim je prihvaćena oštra prosvjedna rezolucija protiv varšavske vlade, koja je nedavno ukinula numerus clausus. Nakon skupštine pošla je akademska omladina oboružana revolverima i bodežima u dom židovskih akademičara. Zaposjednule su sve ubikacije i sveučilišni zavodi, da se zapriječi pristup židovskih djaka. Poljska akademska omladina još uvijek drži okupiranim židovski djački dom.

Jevrejski komuniste sačinjavaju većinu skupštine, dok je od lijevih Poale Cijonista bila samo mala grupa nazočna. Za vrijeme, dok su Poale Cijoniste bacali van iz dvorane došlo je do nasilnih izgreda pa su neki ljudi bili isprebijani, a žene bačene niz stube. Jevrejski komuniste su za ovaj sastanak mobilizovali sve sile. Najprije su pokušali, da Poale Cijon iz tehničkih razloga isključe iz skupštine, ali je četrdesetorici Poale Cijonista uspjelo, da ipak istoj prisustvuju.

Na početku sijela izjavio je urednik jevrejsko-komunističkih novina »Emes«-a Litvakov da se zgrade jevrejskog umjetničkog kazališta, u kojoj se skupština obdržavala, mora na svaki način da poštedi. Ove su riječi služile jevrejskim komunistima kao znak za početak bitke.

Poale Cijoniste pokušali su, da prosvjeduju, ali njihovi zastupnici nijesu došli do riječi. Naprotiv je primljen prijedlog, da se Poale Cijonistima ne priznaje pravo sudjelovanja u skupštini i to s većinom od 300 glasova. Nered koj je tada zavladao trajao je od prilike jedan sat. Pritvorili su mnoge Poale Cijoniste, ali su ih naskoro pustili na slobodu.

Židovi u crvenoj armiji. Moskva (J. C. B.). Posebni izvjestitelj J. M. B. iz Rusije izvješćuje: »U statistici o stanju crvene armije i flote, koja je prije kratkog vremena objelodanjena, nalaze se zanimljivi podaci o broju Židova, koji služe u Crvenoj vojsci i njenoj mornarici. Po ovoj statistici iznašao bi broj Židova 1.9%, Tatara 3% i 9% Ukrajinaca od sveukupnog broja. U god. 1921 iznašao je broj Židova u Crvenoj armiji 0.8%. U ruskoj crnomorskoj mornarici je broj Židova 2.9%, u mornarici kaspiskog mora 1% i 5% u Baltičkoj mornarici. U Ukrajinskoj Crv. armiji sačinjavaju Židovi, 7% u konjaničkim školama ima 2.8% a u visokim vojničkim školama 3.4% židovskih komesara u tim školama ima 5.9% od ukupnog broja komesara. Osim toga ova statistika konstatuje, da medju židovskim vojnicima nema analfabeta.

Iz cijonističkog svijeta i Palestine

Engleska novinska polemika protiv dru. Weizmannu. Promjenu ministarstva i izbor parlamenta u Engleskoj iskorišćuju neke engleske novine na taj način, da zahtjev o zadaći engleske palestinske politike pretvore u popularnu izbornu parolu. Osobito se neprijateljski drži »Daily Express«, koji vrlo žestoko navaljuje na cijonizam. Tako je nedavno žestoko navalio na prof. dra. Weizmanna u članku »Tajne velikoga Chaima«, koji vrvi od netočnosti.

Medju ostalim kaže: »U grčkoj političkoj aferi dominiralo je tajnovito lice, M. Sacharoff, a sada imademo posla sa još znamenitijim inozemcem. Izbornici ga ne poznaju. Tko je taj tajnoviti čovjek? Zove se dr. Haim Weizmann, predsjednik Cijonističke Organizacije. Njegova je ge-

nijalnost skrivila, da smo zagazili u palestinsku močvaru, i u njoj nas drži, dok ne ćemo preko ušiju potonuti u toj močvari. Rodio se negdje u Grodnu. Najveći je kemičar na svijetu, ali i najveći politički kemičar. Čitava palestinska afera je tajnovita. Taj veliki Haim zaslijepio je mislioca, kakav je lord Balfour, koji je upravo onaj znameniti list na lorda Rothschilda. Ali vi ne poznate uzroke i ne znate tko je zaledje velikome Haimu. Sami cijoniste kažu, da je Sveta Zemlja kod Rothschildovih založena, i da ne trebaju potpore Engleske. Teško je doći do tog velikoga Haima. Nije htio primiti niti jednog zastupnika naših novina, jer namjerava otputovati iz Londona, ali to nije istina, jer ostaje nekoliko tjedana ovdje, a tada će istom da krene u Palestinu. Dužost je svakog izbornika da nastoji, da se dr. Weizmann više ne mješa u englesku politiku kao Sacharoff i Venizellos. Veliki Haim treba da je posljednji inozemac, koji se mješa u naše poslove. Svaki bi se kandidat trebao obvezati, da će glasovati za to, da se povučemo iz Palestine. Ne trebamo više velikoga Haima i palestinske države, subsidiarane engleskim novcem, na bazi engleskih bajoneta.

Cijonistički kandidati za parlament u Engleskoj. Pokraj sir Alfreda Monda kandidiraju kod sadašnjih izbora za parlament još ovi cijoniste: Leonhard Stein, politički tajnik cijonističke organizacije, kao nezavisni liberalac u Doveru, pisac Phillip Guedalla, isto tako nezavisni liberalac sa dobrim izgledima u nekom londonskom okrugu i Salamon u London Mile-End-u.

Židovi u Egiptu i razvoj Palestine. Tajnik cijonističke organizacije u odjelu za trgovinu i industriju, gospodin Tisch, posjetio je u rujnu Egipt, da ondašnje Židove informira o trgovačkim i industrijalnim prilikama Palestine. Pred odabranim krugom trgovaca i industrijalaca u Kairu ocrtao je gosp. Tisch mogućnost rada na trgovačko-industrijskom polju i rekao je da Palestina ima dostatno takozvanog »bijelog ugljena«, i da ne treba istog uvažati. U daljnjem razlaganju iznio je Tisch uz naznaku cijena uzorke palestinske industrije. Po mnijenju tamošnjih trgovaca mogu palestinski produkti konkurirati i po kvaliteti i po cijenama takodjer sa zemljama niske valute. Po izjavi gosp. Tische, pripravnici su Židovi Egipta aktivno učestvovati kod izgradnje Palestine, ali ne poznaju prilika Palestine. On namjerava sve poduzeti, da stalnom izložbom produkata palestinske industrije u Kairu i Alexandriji zainteresuje Židove Egipta za sudjelovanje kod privatnog gospodarstva u Palestini.

Historičko-filozofski fakultet u Jeruzalimu. Prigodom skorašnjeg otvorenja historičko-filozofskog fakulteta u Jeruzalimu objelodanjuje dr. Josip Klausner u »Haarecu« pod naslovom »Jedan događaj« — članak, u kojem on podaje kraćki historički pregled o — sada već s uspjehom okrunjenom — nastojanju oko osnutka židovske univerze u Jeruzalimu. Prema tome je profesor Hermann Schapira, osnivač »Keren Kajemela«, kao prvi, u isto doba, kad je bila prva moderna kolonija u Palestini uređena i »Bilu« počeli dolaziti u zemlju, u »Hamelicu« objelodanio niz članaka, koji smjeraju na važnost jevrejskog sveučilišta u Jeruzalimu, kao nacionalnog centra. Prvi Bilu, na čelu im je bio »Hassano« — nadali su se, da će se ta univerza otvoriti u Ge-

deri i nazvali su dapače jedan od mnogih brežuljaka svoje kolonije »sveučilišnim brijegom«. U predvečerje prvog kongresa objelodanio je Reuben Brainin u mjesečniku »Zion« jedan članak o jerusalemskom univerzitetu. Nakon više godina, kad je na petom kongresu osnovana »demokratska frakcija«, pokušalo je više članova iste, među njima Moizkin, Weizmann, Buber i Feiwel iznijeti tu misao na kongr. i objelodanili su u »Židovskoj nakladi« odgovarajuću izjavu. Godine 5671. pokrenuo je dr. Klausner u »Hašiloah«-u ponovno to pitanje i slijedeće godine je referirao o tom u Jafi i u Jeruzalimu. On je prvi upozorio, da bi se moralo započeti sa duhovno-znanstvenim fakultetom, a i tom mišljenju on postavi temelj u članku »Čime bi trebali započeti u »Haolamu«. Medjutim dobi pitanje univezitate novi polet u dobi istraživača Israela Marhansa, jednog necijoniste, koji je upozorio u nekom engleskom sastavku na važnost židovske univerze u Jeruzalimu, a napose duhovno-znanstvenog fakulteta. Na jedanaestom kongresu u Beču govorili su Ušiškin i Weizmann, koje su podupirali profesor Warburg i dr. Klausner, o potrebi univerziteta.

Velikim oduševljenjem primio je kongres rezoluciju o otvorenju duševno-znanstvenog odjela, no rat je zapriječio izvedbu te odredbe. I čim je dana prva mogućnost dejstva — nakon Balfourove deklaracije i zauzeća zemlje po generalu Allenby-u — cijoniste su iskoristili prvu priliku i položili po prof. Weizmannu prvi temelj-kamen sveučilišta na zemljištu Skopus brda koje je darovao I. J. Goldberg. Odonda prošlo je 4 godine, a da se u toj stvari nije prosljedilo.

Prošloga ljeta osnovalo se je društvo za skrb ovoga duševno-znanstvenoga fakulteta. Ovo je društvo pozvalo nekoje profesore, da predaju i brine se, da se skupe nužna sredstva za fakultet i izvan cijonističke organizacije, jer. cijon. organizacija usljed teškog ekonomskog položaja može da pruži samo neznačajna sredstva. Ti pokušaji oko pozvanja profesora i sabiranja novca uspjeli su. Postoje još neke teškoće tehničke naravi, ali nada je, da će se još ove godine ostvariti 40-godišnji narodni san. Tek će budućnost da pokaže i prosudi značenje toga »dogadjaja«.

O židovskom društvu za istraživanje Palestine. U narednom proljeću imao bi da odsjek za istraživanje starina kod palestinske vlade pristupi iskapanju na brdu Cijon i Davidovom gradu i to, od mjesta južno od brda Cela do Silve. Ta iskapanja imaju se poduzeti zajednički sa strane svijju udruženja, koja se bave istraživanjem starina u Palestini, tako od engleskog, židovskog i američanskog društva za istraživanje Palestine, dominikana itd., a stajat će pod nadzorom vladinog odsjeka za istraživanje starina. Cijeli kompleks, koji ulazi u obzir, gotovo 10 dunama, razdijelit će se u 10 dijelova, u kojima bi se imala sa strane pojedinih udruženja provoditi iskapanja na vlastiti trošak i odgovornost. Židovskom društvu imao bi pripasti onaj dio, gdje se nadaju naći grobove kraljeva iz Davidove kuće.

Iz Jugoslavije

Iz sjednice Radnoga odbora.

Na zadnjim sjednicama Radnoga odbora, kojima je pribivao kao gost g. dr. Feliks Rosenblüth, predsjednik njemačkog cijonističkog saveza, raspravljalo se o raznim organizatornim pitanjima kao i o provedenju akcije za Keren Ha-

jesod. Gosp. dr. Rosenblüth srdačnim je riječima zahvalio na lijepom prijemu i izrazio želju za što tijesniju saradnju našega Saveza sa Savezom cijonista u Njemačkoj, a zatim je razložio razne akcije, što ih namjerava provesti Savez njemačkih cijonista. Naročito se raspravljalo o ubiranju zlatnoga šekela. Zaključeno je, da se Savez obrati na sve mjesne organizacije i članove saveznih odbora s molbom, da što intenzivnije provedu akciju za zlatni šekel. Blagajnik Saveza izvješćuje o rezultatu prošlogodišnje šekel-akcije, te konstatuje, da mnoge mjesne organizacije još nijesu poslale obračun, niti povratili šekel blokove i potvrde za zem. savez. Konačno stvoren je zaključak, da tajnik Saveza posjeti razna mjesta, kako bi se opet uspostavio ljetnim ferijama prekinuti kontakt s mjesnim organizacijama.

Iseljencima u Palestini.

Palestinska je vlada dala Cijonističkoj Egzekutivi ponovno dozvolu za useljenje od 650 radnika, od kojih mora da su 50 stolari, a 600 mogu biti obični radnici. Ovaj broj podijeljen je po Egzekutivi na pojedine zemlje, pa prema tome ključu otpadaju na Jugoslaviju 10 dozvola za useljenje.

U svome dopisu na Savez cijonista Jugoslavije zamolila je Egzekutiva Cijonističke Organizacije u Palestini, da se kod izbora lica, kojima će Savez podijeliti dozvolu useljenja, izaberu u prvome redu oni, koji su izučili jedan zanat, jer je mnogo lakše za njih naći posla.

Pored toga primio je Savez obavijest Egzekutive, da je po palestinskoj vladi podjeljeno produljenje za neiskorišćene dozvole od mjeseca septembra, tako da prema tome naš Savez danas može podijeliti 20 dozvola.

Stavljajući to svim interesentima do znanja, ponovno navadjamo uvjete za podjeljenje dozvole useljenja u Palestinu. Svaki iseljenik mora se iskazati dokazima o stručnoj izobrazbi. Podjeljena dozvola za iseljenike vrijedi i za njihove žene i djecu ispod 18 godina, dok je za djecu preko 18 godina potrebna posebna dozvola. Viza za sve ove dozvole izdat će se najdulje do konca decembra. Stoga treba da se svi interesenti jave Palestinskom uredu najkasnije do 10. decembra, da im Palestinski ured uzmogne pribaviti potrebna viza kod engleskog konsulata. Za nabavu viza treba pored putnice priposlati dokaz o stručnoj izobrazbi u kojemu zanatu. Svaki iseljenik putuje na svoj vlastiti trošak. Odlazak može uslijediti i nakon 31. decembra ove god. **Palestinski ured, Zagreb.**

Iskaz šekela i prinosa za zem. organizaciju. Savez cijonista Jugoslavije primio je ove svote:

Zagreb bez specifikacije	K 15.500.—
Bitolj bez specifikacije	K 7.840.—
Niš, specifikacija slijedi	K 2.000.—

Ukupno K 25.340.—

Svim mjesnim organizacijama.

Umoljavamo ovime sve mjesne organizacije, koje nijesu još poslale obračun o ubranim šekalim i prinosima za zem. Savez, da isti smjesta otpošalju, jer Egzekutiva u Londonu od nas neprestano požuriva konačni obračun, koji ne možemo otposlati dok ne dobijemo od svih mjesnih odgancija obračune.

Savez Cijonista Jugoslavije.

Zagreb. Dne 6. ov. mj. održao je g. dr. Feliks Rosenblüth sastanak sa ovdašnjom omladinom u svrhu pretresa sadašnjih metoda i uspjeha omladinskog pokreta u Njemačkoj i Jugoslaviji. Gost, koji je jedan od vodećih ličnosti Blau-Weis pokreta, iznio je sakupljenoj omladini u vrlo preglednoj formi prilike u Njemačkoj. Blau-Weis okuplja oko sebe omladinu do 18 godina u svrhu uzgoja za Palestinu. Omladina se uzgaja na taj način, da se u njima stvara propalestinizam kao nešto sasvim razumljivo, kao nešto, što ne može drugačije da bude. Zabacuje kulturni rad jevrejske regeneracije u galutu, jer će ona kulturu, koja je u njima, pa i ne bila jevrejska, prenijeti u Palestinu i tamo primati jevrejsku kulturu. Pointa njihovog rada je priprava za Palestinu. Kartell Jüdischer Verbindungen udružuje omladinu iznad 18 godina. U K. J. V. pridolaze omladinci, koji su nutarnjom borbom i mišljenjem došli do cijonizma. Neimadu sistematski jevrejski odgoj, jer su tekar kao odrasliji omladinci pridošli u nacionalne redove. Njima je cijonizam potreba, do koje su došli bez ikakvih odgojnih utjecaja. Razlaganja dra. Rosenblütha bila su veoma stvarna i informativna i u toliko zadovoljili sakupljenu omladinu, da će se sastanak nakon povratka gosta sa Keren Hajesod-kampanje ponoviti.

Hanuka akcija Keren Kajemeta. Uprava Keren Kajemeta namjerava ove godine provesti veliku akciju za Nahla. Pored raznih priredaba i dječjih sabirnih araka u korist Keren Kajemeta, očekuje uprava Keren Kajemeta, da će svi povjerenici, koji će još dobiti posebne instrukcije, živo poraditi na tome da u njihovom mjestu zainteresuju svakoga Židova za ovu veliku akciju. To je ove godine jedina akcija, što ju namjerava provesti Keren Kajemet. Držimo, da ne će biti teško predobiti imućne Židove, da povodom Hanuke daruju 2 funte t. j. 2400 kruna za nabavu jednog dunama zemlje u Palestini, tim više, što se taj iznos može u obrocima plaćati. Kako je naša zemlja u velikom zaostatku, jer sad gotovo pred koncem godine nijesmo sabrali ni trećinu kontingentiranog iznosa, nadamo se, da će svi prijatelji Židovskog Narodnog Fonda rado upotrebiti ovu priliku i svojim radom omogućiti da Narodni Fond izvrši najvažniji svoj zadatak: da namakne što više zemljišta u Erec Jisraelu.

JEVREJSKI KURZEVI.

»Židovska znanost«. U subotu, dne 4. o. mj. održao je dr. Lavoslav Šik predavanje o razvoju moderne židovske znanosti. Obzirom na veličinu i razgranatost toga predmeta predavač prikazao je sistematski historijski njen razvoj. Pošto je predavanje bilo namijenjeno u prvom redu onakovo publici, koja nije stručno vaspitana, ograničio se predavač na prikaz rada i značajeva naših učenjaka, pa bili oni historiografi, filozofi, stručnjaci u specijalnim granama jevr. znanosti itd. Zasluga predavača sastoji se u tome, što je mnogobrojne podatke prikazao na tako zanimljiv način, da općinstvo nije moglo da osjeti suhoparnost nabranja historijskih godina i imena. Iako taj prikaz nije bio uvek najracionalniji, već zato na što smo o evangeličkom pastoru Stracku

čuli čitav hvalospjev, a o Hermannu Cohenu tek ime, mogu ipak predavač a i slušatelji s uspehom predavanja da budu zadovoljni.

Predavač počeo je svoj prikaz s berlinskom erom u početku prošlog stoljeća, t. zv. era Mendelsohnovih nasljednika. Slede »osnivači« Zunz, »reformer« Geiger, Philipson, historiografi Jost. Grätz (Bresslau), pa sve do naučenjaka Kaufmanna, Jellineka i apologeta Gudemanna itd. itd. Predavač spomenuo je Luzzatta i još mnoge druge. Nije propustio da napomene najrazličitija znanstvena učilišta i seminare. Začudo — Buber a njegov neohasidizam nije predočio, pa sve ako ćemo dopustiti, da njegovo socijalno-političko dejstvovanje ne spada strogo u okvir židovske znanosti. Ali njegova obradba jevrejske mistike i egzotike u hasidizmu za sigurno se mora uvrstiti u red znanstvenih radnja. Ako ne više, a ono bar toliko, koliko radnja onog berlinskog rabina, koji se stidio, da svoj prikaz nazove židovskim, izdajući na svet one »Neandaluske pesme andaluskih pesnika«. — Čuli smo i nekoliko reči o Dubnovu, Sokolovu i nešto o cionističkoj literaturi (čemu Beda?!). I naše, u pogledu žid. znanosti mizerne prilike nisu ostale bez spomena.

Kako je to predavanje bilo tek uvodno, nadamo se, da ćemo u kurzevima, koje će predavač da drži, moći detaljirano da se upoznamo s mnogim pitanjima, problemima i stanjem židovske znanosti.

U subotu, dne 11. o. mj. držat će gosp. dr. Aleksandar Licht uvodno predavanje svojim kurzevima: »Problemi židovstva«, a u subotu dne 18. o. mj., haver Otto Rechnitzer »Palestinografija«. Predavanje će se održati u vijećnici židovske općine u pol 9 sati na večer. Ulaznina 2 Dinara, a za svako predavanje u kurzu 1 Dinar.

Palestina-film u Čakovcu. Dana 6. o. mj. pokazivao se je Palestina-film i u Čakovcu, što je djelo i zasluga g. rab. dr. Ilije Grünwalda. Po podne bila je predstava za školsku djecu a na večer za ostalo građanstvo, koje se i u velikom broju odazvalo i to ne samo Židovi nego i nežidovi.

Prije samog prikazivanja filma održao je g. rabin jedno polsatno informativno predavanje o polit. cionizmu za razliku od dotadnjeg mesijanskog, osvrćući se u kratko na važne faze u historiji žid. naroda, počam od propasti žid. države pa sve do u današnje dane. Naročito je istakao kritički i objektivno slantovište Židova cionista prema asimilantima i u savezu s tim plodove poželjnijeg, koji sve više na snazi gube prema djelotvornom cionizmu, čiji će se plodovi na filmu pokazati. Općinstvo pratilo je velikim interesom uspješno predavanje i odobravalo na koncu burno predavaču.

Efekt je postignut, jer je možda više Židova predavanju prisustvovalo, nego što ih je najednput skupa u hramu vidjeti.

Ne smijemo zaboraviti, da je to za kraj, koji je do pred ne puno 4 godine pripadao

Madžarskoj, velik uspjeh, da su se Židovi od svoje dotadašnje ideologije odvrnuli i obratili jedinoj logičkoj i naravnoj t. j. žid. nacionalnoj, koja im u njihovim očima kao i u onim njihovih inostranih susjeda najveće poštovanje pribaviti mora.

E.

Literarni sastanci »Židovske omladine« pozivaju sve svoje seniore na sastanak, koji će se održavati u nedjelju, 12. o. mj. u 3 i pol s. u vijećnici žid. bog. općine. Na tomu će se sastanku raspravljati o 25-godišnjoj proslavi opstanka našega društva.

Židovskij roditelji, koji trebaju za svoju djecu savjesne i pouzdane instruktore, neka se obrate pismeno ili usmeno za vrijeme od pol 12 do 14 sati ili od 10 do 20 sati na Židovsko Akademsko Potporno Društvo, Palmolićeva 16, koje će vrlo rado posredovati između svojih članova i roditelja.

Židovsko Akademsko Potporno Društvo obraća e molbom na sve poduzetnike, trgovce i industrijalce, da se pri potrebi poslovnčkog osoblja obraća redovno na Ž. A. P. D. Palmolićeva 16., koje će im preporučiti valjane, čestite i savjesne židovske akademičare.

Jedino najveće specijalno skladište kratke nakitne i pletene robe samo na veliko, niske cijene, solidna podvorb
Dragutin Ullmann, Zagreb
 Ilica 36 Ilica 36



Prva Odlikovana Dalmatinska Parna Destilarija
V. MORPURGO
SPLIT

nagrađena na svim izložbama najvećim odlikovanjima

Alkohol triplo bon gout - Rakije svake vrsti - Svjetski poznat „Maraschino“ - Ekstrakt od Maraske i Cognac I. Medicinal - Cognac Dalmatia, obljubljene marke - likeri najfinijih vrsti Sirupi od voća, I munade itd. Častim se također javiti svojim cijenjenim mušterijama, da sam proizvođač ove godine izvrsno kaštelansko vino פסח של פסח pod nadzorom mjesne Izraelske opštine - Cijenik šalje se na zahtjev!

„Sidro“ d. d.

Za trgovinu željezom

Valška ulica 40 ZAGREB Telefon 61 i 21-30



Veliko skladište željeza te sve u željeznu struku zadržavajuće robe, napose tračnice i betonskog željeza.

PRISPIO **AIDA** PAMUK
 » AIDA «

za dobiti kod veletrgovine kratke, pamučne, pletene kao i D. M. C. robe

Ferdo Schwarz i drug, Ilica br. 45
 Telefon 2-56 Brzoj. naslov: Švadrug

IMPORTNA KUĆA

D. HIRSCHL I DRUG

8 AKADEMSKI TRG ZAGREB AKADEMSKI TRG 8

TELEFON BROJ 13—31.

TELEGRAM: HISCOMP.

nudja na veliko manufakturnu robu

ŠTOFOVA NA VELIKO

ADLER I BÜCHLER

ZAGREB PRERADOVIĆEVA 2

TELEGRAM: ŠTOFOVA — TELEFON: 26—56

Prispjele su pive vrsti

oštrice à la Gillette

6 K po komadu.

Za svaki komad se jamči.

i ostala roba

Ivan Spiz, Zagreb
 Bakačeva ulica broj 5

Asbestni škriļjevac

cement, vapno, opeke,
betonsko gvozdje, traverze
i sav gradjevni alat, te materijal
prodaje na veliko:

„GRADIVO“ trgovačko društvo za
promet gradjevnim i
tehničkim materijalom

ZAGREB Bogovićeva ulica br. 3
Telefon 5-55 Brzojavi „Gradivo“

DIONIČKO DRUŠTVO „MERKUR“

VELETRGOVINA I KONFEKCIJA PAPIRA

TELEFON:
17-95

ZAGREB - ILICA 31

PAPMERKUR
BRZOJAVI.

Veletrgovina
pisačeg, risačeg, novinskog, te
omolnog papira

Vlastiti proizvod
bilježnica, notesa, blokova i konfek-
cija svih proizvoda i papira

Tvorničko skladište
kuverata, te pisačeg i risačeg pribora

KROJAČKA DVORANA**za GOSPODU****HINKO GRAF**Zagreb Berislavićeva
br. 4.

CIJENE UMJERENE · IZRADBA BRZA

Preporučuje se P. N.
Gospodi za izradbu
najmodernijih odjela.
Veliki izbor
najfinijih engleskih
Štoseva



Čokolada
Manner
Wien



Zastupstvo i
Skladište,

A.
ROMANO

AKADEMIČKI
TRG
BR. 8

LIQUEURS „REGALS“

LUCIEN LEGRAS & Cie .: VERSAILLES

Dobiva se u svim boljim trgovinama

Prva hrvatska veletrgovina željeza i
željezne robe**Ferdo Hirschl k. d.**

Jelačićev trg 13 ZAGREB Telefon br. 279

Poslovnica: Petrinjska ulica broj 4

Preporuča svoje bogato skladište že-
ljezne robe, posudja, gospodarskih
strojeva, kućnih uređaja, te sve vrste
gradjevnih potrebitina. Solidna roba,
brza posluga, cijene umjerene.

VREĆE

iz jute, tekstilita i papira nove i upo-
trebljene u svim dimenzijama za bra-
šno, posije, ugalj i t. d., dobiju se
najjeftinije kod tvrtke

SCHOTTEN I DRUG

Vrhovćeva 13 ZAGREB Telefon 19-65

Kupujemo sve vrste upotrebljenih vreća
uz najveću dnevnu cijenu —
Zavod za posudjivanje nepremovnih ponjava

KOVINE

Engleski cin (kositar), bakar, cink, mjed, olovo,
bijela kovina (Lagermetall) u svima legurama i sve
vrsti specijalnih kovina.

Sve vrsti kovinskih polufabrikata kao:

bakreni lim, olovni lim i vodovodne cijevi, cinkovni
lim, pocinčani lim, mjedeni lim, bakrene kotlove za
rakiju i polentu, kao i sve druge polufabrikate iz
specijalnih kovina.

Peronospora štrcaljke System Austria i
Vermorel te sve nadoknadne djelove.

Olovna gledja, minium, cin-
kovo bjelilo, zelena galica.

Tražite specialne ponude!

METALOKEMIKA

D. D. ZA KEM. I RUDARSKE PROIZVODE

ZAGREB

Strossmayerova ulica broj. 6.

Brzojavi: METALOKEMIKA. Telefon inter. 16—11.

STEZNICI

po mjeri iz najfinijeg francuskog
materijala po najnovijem pariškom i
bečkom kroju.

Moderniziranje i čišćenje
nošenih steznika

Atelier steznika

EMA BUxbaUM

Zagreb, Bregovita ul. 1.